

fràstica per sortir del pas) hagués tingut aplicació nàutica, ni *ciere* escapçat del *retro* servaria ja la més vaga semblança de sentit ni tal verb arcaic ha tingut mai res de romànic, però d'altra banda el suposat metaplasme *ciere* > **ciare* no és més que una hipòtesi gratuïta i ad hoc, sense cap argument que pogués legitimar-la.

Ja no podem dir, en canvi, que manquin d'agafador dues altres idees. Tot aquell qui hagi presenciat la maniobra de ciar aprovria semànticament que s'identifiqui el mot amb el port. *ciar-se*, *ciar*, 'estar gelós o recelós d'algú o alguna cosa', 'guardar-se, pendre precaucions' ZELARE (com a verb intransitiu en l'*Eufrosina* de F. de Vasconcelos, c. 1537), perquè, en efecte, ciar és una forma de vogar cautelosament en atansar-se a la costa o a algun obstacle fix o que sura. I realment podríem aportar a aqueixa idea un notable suport: el lleonès (La Lomba) *celar* «andar para atrás, guiar la pareja hacia atrás» (BRAE xxx, 167, «*cela*, Bardín!»). Però això últim ens deu posar davant un veritable miratge etimològic, car només en la fonètica gallego-portuguesa hauria caigut la -l- intervocàlica, i per tant aquesta etimologia suposaria que des del portuguès el mot s'havia transmès al castellà i a totes les altres llengües, on es documenta des del S. xv, i fins el xiii: idea insostenible en tant que no vingui un dia en què s'aportessin proves clares d'una antiguitat molt més gran en portuguès que enlloc.

Tota investigació a fons sobre l'etimologia haurà d'anar precedida d'indagacions a fons sobre el nostre mot, en els textos medievals, i com més antics possible, sobretot en portuguès i en italià; i d'una enquesta comparativa sobre les formes en els diversos dialectes d'aquesta última llengua. El sic., calabrès i liparès *ciare* 'ciar' (Rohlf's; Coray, VKR III, 362) semblen indicar que l'ètimon no tenia c^l, com farien creure les formes hispàniques, i en tot cas provaria que entre la *i* i la *a* tònica no s'ha perdut cap consonant; però en primer lloc ens hauríem d'assegurar que aquestes formes no són hispanismes (manlleus del català o del castellà) ni són preses del dialecte genovès o del venecià, en els quals el pas de *ci-* a *si-* no sembla impossible (veg. els exs. comparatius que dono en el DCEC). Justament l'it. mod. *sciare* sembla ser genovesisme precisament per la seva *sci-* (com ja indicà d'Ovidio, AGI XIII, 367), cf. genov. *sci* 'si', *scia* 'senyoria', i així *scindico*, *scinistro*, *scingulto*, *scimula*, etc. En conclusió, doncs, un ètimon amb *ci-* o *sci-* sembla ser més o menys acceptable pertot.

A Itàlia s'ha proposat últimament una etimologia que mereix ja seriosa discussió. *Sciare* seria un mot inseparable de l'it. *scia* 'el deixant, les aigües, d'una nau', cast. *estela*, perquè el qui *cia* es posa a seguir el seu anterior deixant d'aigües. Confirmo que així passa sovint, i alhora puc garantir per experiència pròpia que també és freqüent que no es faci així. Realment adueixo l'ast. occid. *estelar* «ir hacia atrás» (en un poble de cap al Nàvia, veg. Acevedo). Des d'ací la idea es bifurca: el *Diz. di Marina* suposava que *scia* seria una onomatopeia del fregadís de l'aigua amb els

costats de la nau, i admetia que *sciare* deriva de *scia*. Però com que *scia* no es documenta fins cap a l'a. 1800 (Alberti di V., manca encara en la *Crusca* de 1763) i com que té incomparablement menys extensió que el verb, més aviat s'hauria de creure que és *scia* el que deriva del verb (i no a la inversa), amb el sentit pròpiament de 'aigua que *cia* (vista des de dins del vaixell)'. Prati (*DizEtimIt.*) ha invertit els termes admetent això últim, i alhora es reitera en l'onomatopeia allegant-ne com a prova la vacil·lació de la inicial entre *zi-* i *sci-* i *si-* (i un *scio* = *scivolare* d'explicació incerta, veg. DCEC iv, 967b).

En realitat, doncs, ni en italià no hi ha base suficient per a aquesta etimologia; semànticament, pitjor, tenint en compte que aquesta remor de fregadís no és distintiva del *ciar* a diferència del vogar, ço que fóra la primera condició necessària; per damunt de tot costaria molt de creure que un mot documentat en llengua d'oc des de dos segles abans que en italià, i en castellà i català tant o més d'hora que en aquest, pugui ser pertot un manlleu d'Itàlia; ja Zaccaria admetia que el procés de transmissió era més aviat el contrari, i el fet que en català i en castellà la documentació del mot sigui més literària i de la llengua central (vist el caràcter merament tècnic i dialectal del mot italià) seria més favorable a la tesi de transmissió en el sentit de Zaccaria que en l'altre.

Si com a creació onomatopeica i feta a Itàlia la idea no convenç gens, vull reconèixer que podria veure-s'hi una base un poc més sòlida. Un hellenisme nàutic, partint de *οἴα* 'ombra', no fóra desenraonat com a base semàntica de *scia* 'deixant d'aigües', perquè el deixant ve a ser com una espècie d'ombra que deixa la nau, i que tot seguit s'esvaeix quan aquesta s'allunya. Encara que *οἴα* és mot indoeuropeu (amb congeneres en l'albanès *bie*, el paleoslau *stēnū* i el scr. *chāyā*, Gust. Meyer, *Alb. Studien* III, 58) és evident, però, que un mot d'aqueix sentit marítim no podria ser d'herència pre-romana, sinó estrictament hellenisme nàutic, i particular a l'italià (no trobant-se *scia* més que a Itàlia). Això, suggeriria que aquest substantiu fos en italià més antic que el que ens dona entenen la primera documentació c. 1800. Però tanmateix subsistiria, quant a l'origen italià de *ciar*, la inversemblança geogràfica i cronològica que he posat de relleu.

Essent el mot antic en gascò i en les costes castellanes i gallegoportugueses de l'Oceà, no hi hauria objecció geogràfica terminant contra el supòsit d'una data antiga en basc. De fet allà *zia* «ciar, remar hacia atrás» és tant del basc de Guipúscoa com del de Biscaia (Azkue). ¿Hi ha una relació o altra amb *zia* «punta», «cola de vestido», «agujón»? Aquest ja apareix en els *Refranes y Sentencias* biscaïnes de 1596 com a *ciya* «la cuña» (§ 182, variant *zi* 'punta', 'jonc' en altres fonts biscaïnes), veg. Mitxelena, *FonHiVca.*, 176. La terminació del verb bc. *zia* no és del tipus recent (en *-atu*) i partint de la idea de «cuña», la de «asclar com amb tascó, fendir l'aigua» ve naturalment: no fóra, doncs, absurda aquesta etimologia des del punt de vista basc. Resta, però, molt inversemblant un bas-